

Självkostnadsprincipen – vad krävs av redovisningen?

En vanlig ersättningsform för entreprenader är ersättning som sker på löpande räkning enligt självkostnadsprincipen. Vilket kan leda till tvistemål. Juristen reder ut vad som krävs från entreprenörens sida.

Det förekommer en mängd olika ersättningsformer för entreprenader i bygg- och anläggningsbranschen. Även om det inte uttryckligen framgår av standardavtalen AB 04 och ABT 06 så är nämnda avtal upprättade med utgångspunkten att ersättning sker till fast pris. Vanligt är dock att ersättning i stället sker på löpande räkning enligt självkostnadsprincipen. Entreprenören får då ersättning för sina verifierade självkostnader för att utföra kontraktarbetena, jämte ett avtalat påslag för entreprenörarvode. Vid ersättning på löpande räkning uppstår inte sällan diskussioner och oenighet mellan beställare och entreprenör om entreprenörens rätt till ersättning. Självkostnadstvister är således relativt vanligt förekommande.

För att undvika tvist, eller stå bättre rustad i händelse av en, är det viktigt för parterna i en entreprenad som ersätts enligt självkostnadsprincipen att känna till vilka krav som ställs på entreprenörens redovisning av självkostnader och på beställarens eventuella invändningar mot redovisningen. I den här artikeln redogör vi översiktligt för sådana krav.

När en domstol eller skiljenämnd ska avgöra en tvist om entreprenörens rätt till ersättning för arbete på löpande räkning sker bedömningen vanligtvis i två övergripande steg.

I ETT FÖRSTA steg (1) ställs frågan om entreprenören kan anses ha visat sina kostnader för utförandet av kontrakt- och/eller ÅTA-arbetena. För att lyckas visa det krävs förhållandevis god dokumentation på entreprenörens sida. Av rättspraxis framgår att i sådana fall där domstolen godtagit entreprenörens redovisning har den varit relativt omfattande och bland annat

bestått av kvitton, utdrag från huvudbok och fakturor från underentreprenörer med underlag för deras debiterade timmar. [1]

I ett relativt färskt hovrättsavgörande har domstolen förtydligat vilka krav som kan ställas för att entreprenören ska anses ha visat sina självkostnader. [2] Hovrätten poängterar i sina domskäl att entreprenören har ett informationsövertag med möjligheten att dokumentera och säkra bevisning. Därför gav hovrätten inte entreprenören någon bevislättning trots att beställaren tidigare godkänt liknande fakturor från entreprenören, och trots att beställaren inte tidigare begärt att få granska entreprenörens originalverifikat. Entreprenören behövde alltså trots det föra full bevisning om sina faktiska kostnader. I det aktuella fallet lyckades inte entreprenören med det och gick därmed miste om ersättning för det tvistiga arbetet. Entreprenören ansågs inte ha presenterat ett tillräckligt omfattande eller komplett underlag för att anses ha visat sina självkostnader. Det framgick till exempel inte av underlaget vilka arbeten entreprenören faktiskt hade utfört. Det var inte heller tillräckligt tydligt specificerat i fakturorna vilket exakt arbete som utförts, utan endast hur många timmar entreprenören lagt ned. Vidare saknades dagböcker.

HOVRÄTTSDOMEN BEFÄSTER VAD som redan tidigare stått klart: entreprenören kan inte ta några genvägar när det kommer till dokumentation. Alla kostnader måste dokumenteras väl och arbetet måste specificeras tydligt.

Beroende på hur parterna för sin talan är domstolens eller skiljenämndens andra steg (2), när de ska avgöra en tvist om entreprenörens rätt till ersättning för arbete på löpande räkning, ofta att bedöma beställarens invändning om att entreprenörens kostnader är för höga. För att vinna framgång med en sådan invändning måste beställaren visa att entreprenören har brustit i skyldigheten att ge beställaren den bästa tekniska och ekonomiska lösningen.

Av rättspraxis kan utläsas att beställaren behöver göra konkreta invändningar mot det underlag som entreprenören redovisat och att invändningarna behövde göras trovärdiga för att beställaren skulle vinna

framgång. [3] Som beställare är det därför nödvändigt att noggrant gå igenom entreprenörens kostnadsunderlag och att specificera vilka poster som avviker mot det som kunde förväntas.

KRAVEN SOM STÄLLS på entreprenören är bland annat att entreprenören förväntas planera sina arbeten och inköp. Det leder i teorin till bättre pris för material som köps in, jämfört med om inköp görs sporadiskt och i mindre volymer. Ibland kan entreprenören även förväntas konkurransutsätta upphandlingar i syfte att få ned priset. Entreprenörens möjlighet till inköp till lägre priser och möjligheten att planera sina inköp kan vara beroende av omständigheter som entreprenören själv inte kan styra över. I fall då beställaren till exempel ger ändrade instruktioner med kort varsel, eller när entreprenörens arbete är beroende av beslut från beställaren, kan kraven på entreprenören sänkas.

Det ovanstående kan sammanfattas i en allmän avtalsrättslig princip som också kommer till uttryck i AB-avtalen, nämligen den kontraktuella lojalitetsplikten. I ett entreprenadavtal förväntas parterna samverka lojalt. Beställaren förväntas fatta beslut i god tid för att ge entreprenören möjlighet att planera sin verksamhet, medan entreprenören i sin tur förväntas planera sina inköp och arbeten samt dokumentera arbeten och kostnader väl. ■

[1] Se särskilt Svea hovrätts dom 2016-03-10 i mål nr T 10408-14.

[2] Hovrätten för Övre Norrlands dom 2024-03-13 i mål nr T 813-23.

[3] Se ovan åsyftad dom från Svea hovrätt samt även särskild skiljedom meddelad i Stockholm 2005-05-18 mellan Kista Galleria KB och Skanska Sverige AB.

DANIEL ORRÖ
Advokat på
advokatfirman Delphi

ELSA HÖRDEGÅRD
Biträdande jurist på
advokatfirman Delphi